

Siniša Vuković

Selca

POEZIJA SRCA

Marina Čapalija: *Lemôzina sřca*, samoizdat, Split, 2000.

Neki će kritičari kazati kako sav pjesnički opus jednog začinjavca može stati u pet knjiga pjesama! Ta tvrdnja, dobrono inkrustirana kategoričnošću, ima u sebi smisljena uporišta, ali i otvara brojna pitanja za koja je nemoguće dati iscrpnijeg odgovora u ovako kratkom tekstu, a koji nam je nametnut zbog njegove prirode. Međutim, važno je naglasiti da: ako nije važna debljina tih knjiga, onda se i znatno veći kvantitativni opus može sumirati unutar desetero korica! Drugim riječima, ako misli se pritom na stereotipnu pjesničku zbirku do 120 stranica, svaki govor osjetno je drugačiji. Naime, Marina Čapalija, tematska vlasnica ovog napisa, predstavlja, evo, i kritici i publici svoju četvrtu *per turnum* knjigu čakavskih stihova. Stoga, ako nam je povoditi se za konstatacijom starijih iskusnijih kolega, bojati nam se je iduće Čapalijine zbirke, samo iz razloga što bi po tome njezin govor bio zaključen i konačan. No, i kritika i publika čekaju ne samo njezin idući uknjiženi uradak već i onaj sljedeći, pa opet onaj iza toga, i tako redom...!

Kad bi se jednom riječju morao okarakterizirati saldo Čapalijina pjesništva, odnosno barem dominantna tema što ono ponajvećma zaokuplja pjesnikinju, tada bismo sasvim sigurno zavirili u nazivnik njezinoga demijurškog razlomka i odčitali ga kao: sublimat ovoživotnih simbola s onoživotnima. Takvo nam stajalište sugeriraju riječi: grob, kosti, smrt, sprovod ili umiranje. Upravo ta odlika pretače se iz jedne Čapalijine knjige u drugu, nastavljaajući tako zaoravanje iste brazde i nesmetani razvoj započete teme s početka njezinoga literarnog javljanja. Ako se poetesa i nalazi uvijek u istom moru, ako ore jednu te istu brazdu, nije joj zamjeriti. Ta i čovjek je jedan te isti stvor, koji svoj razvoj i život mijenja prema vanjskim sociološkim i inim osobitostima. Zbivanja oko nas uvjetu-

ju naše raspoloženje, ali i inspiraciju. Pjesnik don Ivan Golub će kazati: »*Ja nikad ne molim isti očenaš, / nikad nisam posve isti.*« Tako i Čapalija, moli na svoj način i prizivlje u sjećanje – poput Ivana Gorana Kovačića – akord smrti i mnoge njegove konotacije iz svakodnevnoga života. Pa recimo, na primjer: »*U grèbù mōmen / leži žèna jèdna, / ma nìkad ù greb / òna nije lègla.*« (*U grèbù mōmen*). Na drugome mjestu Čapalija veli: »*Tilo će uzā te / lipo otpòčinit / a kòsti će bile / Mìsec zlātinn činīt // i plēsāt će gòla / u rùkàn Mìseca / u pòstelju tvòjù / lèć će mřtva č svòja.*« (*Ūsāle jon rùke*). Još je očitija (quasi)sablasna atmosfera u pjesmi *Mřtvi zīdi*: »*Mřtvi pūti / i glūhi bāti korākov / mřtvih / grèdu / pūti i kōraki / grèdu / i nè vřrujedu / mřtvinn svojīn òčīman.*«

Drugi važan način pjesničkog rukopisa Marine Čapalije možemo pronaći u formi retoričkog pitanja. Međutim, ustaljeni oblik ove vrste upita kod naše poetese nije moguće prepoznati, jer ona njegov klasični vid razrađuje do najsitnijeg detalja, meandrirajući postupno prema odgovoru u zadnjem (di)stihu. Tako se ona u jednom trenutku pita: »*Kojī su nō nòčās / ležāli na žālu*«, da bi se u zaključnom katrenu jedva čujno i vidljivo poput duge za nevremena infiltrirao komentar: »*Nīko nīje nòčās / počīva na žālu, / sāmo dvī su sīne / dōšle svōmen krāju.*« (*Kojī su nō...*). S druge strane, na ovome istom primjeru mogli bismo pronaći posve smislena uporišta i za simbolističku analizu. Spominjane dvije stijene mogu biti dvije osobe pred prekidom veze, dva tijela koja *stinu* i međusobno se udaljavaju u ljubavnome ili ma kakvome drugom pogledu (osim možda fizičkom, ako nam je pridržavati se konteksta). Ali, naravno, one mogu biti i uistinu dvije hridi ili ponikve istaknute u krajoliku poput dva roga. Svojom vizijom retoričkog pitanja, Čapalija podaje na važnosti svojoj dinamičkoj gradaciji i, predmnijeva se, retorici, a uhodani oblik pitanja bez konkretnog odgovora – izim same poruke pjesme – poprima sasvim novu i neuobičajenu dimenziju štoono svojim smislom odskače od jalovog klišeja.

Što se leksičkoga ili pak strogo dijalektalnog smisla tiče, potpunije govorne odlike Velog Drvenika mogu se promptno naznačiti tek cjelovitijim poznavanjem historiografskih tipičnosti tog toposa, no ovlaš bačenom politurom na dijalekatske odlike odabranog nam zemljopisnog citata, lako možemo prepoznati novoštokavske progresije u čakavsko tkivo. Dosta česti kratkouzlazni i dugouzlazni akcent – a da to nije poznati čakavski akut – ukazuju nam na bastardnost štokavice i čakavice; drukčije kazano, interferenciju standardnoga književnog jezika s lokalnim dijalekatskim idiomom.

U pogovoru knjizi, pogovarač Nikica Kolumbić ističe kako: »današnji drvenački govor odražava jedno stanje u kojem se sukobljavaju jezični elementi čakavskoga dijalekta starosjedilaca s govorom novoštokavskih pridošlica«. Ističe također i sud kako se isti govor prema tradicionalnoj akcentuaciji može diferencirati na tri načina/akcenta: kratkosilazni (bušak, butat), dugosilazni, tzv. cirkumfleks (gingat, lemozina) i dugouzlazni, tj. čakavski akut (bocun, dil). Ali, prema novijem naglašavanju štono ga nametnuše doseljenici, drvenački govor se može okarakterizirati s dva novoštokavska naglasaka: kratkosilazni (fermat, opiturat) i dugouzlazni, tj. skraćeni akut (čarat, zatajat).

Među ovim stihovima dade se opaziti i mjestimice neuravnoteženost glasova Č i Ć. Na jednome se mjestu pojavljuje riječ *srića* u izvornome pravopisnom morfemu, dok se u drugom slučaju prezent glagola *tražiti* (u čakavskom prepjevu, dakako) javlja oblik *iščen*, umjesto *išćen*. Istinabog, izrazito štokavski govor inzistira na tvrdome Č, prepuštajući tako čakavici vlasnost nad mekim Ć, a koji na mnogim lokalitetima izgleda i mnogo mekše negoli što se to pojavljuje u svakodnevnome kolokvijalnom govoru (ćup, ćuk i sl.). No, poradi ujednačenosti kriterija, i riječ *srića* trebala bi glasiti *sriča*. Vrlo bliz govor ovome velodrvenačkom varijetetu je govor Sumartina na otoku Braču. Samo, njega karakteriziraju čvrst kriterij i neznatna odstupanja, što se, evo – i po ovim primjerima i po riječima Nikice Kolumbića – ne može tvrditi za govor Velog Drvenika. Stoga bi valjalo temeljito razlučiti udio adstrata, tj. posljedice utjecaja govora doseljenika na drvenačku čakavicu, izdvojiti lokalni patrimonijalni ekstrakt te, povodeći se tim istraživanjima, sastaviti relevantnu gramatiku i govorne odlike.

Sve u svemu, svojim pjevanjem i osobitim vidom ženskog pisma, Marina Čapalija poprilično kvalitetno nadskače svoje suvremenice – kad govorimo o dijalektalnoj poeziji – približavajući se time i svečanim pijedestalima sve aktivnijega ženskog pisanja općenito. Prikazujući prijašnju Čapalijinu knjigu *Umđorena mōren*, komparirao sam osobitosti njezinoga pjesničkog koda s onim bračke čakavske poetese Neve Kežić. I na ovome mjestu – i u ovoj prigodi – stajališta sam kako Čapalija ide dublje u poeziju, a Kežićeva snažnije zadire u leksik. Čapalijin leksik, držim, nema preširok ambitus koji svoje korijenje pruža duboko u sediment velodrveničke čakavice. On je pohranjen u površinskom sloju i dohvaća ga kolokvijalni govor recentnih vremena. Osim Kežićeve s Brača, s Krka se javlja i Vesna

Pavan svojom prvom knjigom čakavske poezije (a ukupno drugom), no nije dosegla Čapaljinu razinu, a nekoliko čak vrlo zanimljivih primjera splitske čakavštine objavila je i Zora Birimiša. Stoga, uz pučišćku čakavsku primadonu Vlastu Vrandečić-Lebarić, crikveničku poetesu Ljerku Car-Matutinović, na Pegazu čvrsto ukopana u sedlu jaše i Marina Čapalija, čije se pete knjige ni najmanje ne pribojavamo; dapače željno je iščekujemo.